

АНАЛІЗ СПОЖИВЧИХ ПЕРЕВАГ РЕКРЕАНТІВ ЩОДО КОРОТКОЧАСНОГО ЛІТНЬОГО ВІДПОЧИНКУ

Проаналізовано структуру попиту на рекреаційні послуги за літературними матеріалами. Досліджено мотивації, очікування і інтереси неорганізованих відпочиваючих на підставі проведеного очного анкетного опитування рекреантів на узбережжі р. С. Донець в літній період 2013-2014 рр. Визначені територіальні переваги, структура та тривалість рекреаційних занять, отримана характеристика бажаних показників природно-ресурсного потенціалу території і господарської інфраструктури.

Ключові слова: рекреаційні послуги, анкетне опитування, територіальні переваги рекреантів, структура і тривалість рекреаційних занять

Постановка проблеми. Попит на рекреаційні послуги є одним з рушіїв економічного розвитку території, особливо це актуально для сільських територій, де розвиток малого рекреаційного бізнесу дозволяє підвищити зайнятість населення і його добробут. Для вибору територій, потенційно придатних для розвитку малих рекреаційних об'єктів літнього короткочасного відпочинку необхідна розробка критеріальної основи оцінювання цих територій.

Критерії оцінки потенційних рекреаційних територій є похідними від структури попиту на рекреаційні послуги, переваг рекреантів і просторового поширення відповідних компонентів, які можуть бути використані для відпочинку. Попит на рекреаційні послуги формується, виходячи з усвідомлення потреби людини у відновленні життєвих сил організму, розвитку фізичного потенціалу людини, профілактики захворювань, зняття виробничого і побутового нервового і фізичного стомлення. Оздоровчий цикл занять включає купання, сонячні та повітряні ванни, прогулянки, спортивні ігри, збір грибів та ягід, пізнавальні екскурсії тощо.

Будь-яка галузь економіки, орієнтована на кінцевого споживача, і особливо сектор послуг, до якого відноситься індустрія відпочинку, зазвичай планує свій розвиток відповідно до актуальних запитів цільової споживчої аудиторії.

Дослідження споживчих переваг рекреантів дозволяють обґрунтувати показники оцінки локальних територій для подальшого розвитку на найбільш придатних територіях рекреаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суспільно-географічним дослідженням переваг рекреантів, що обрали короткочасний літній відпочинок, присвячено небагато публікацій. В основному, вивченню підлягали туристично-рекреаційні потоки та ступінь задоволення рекреаційними послугами різних категорій туристів, що відображено в роботах К. Кілінської, О. Бейдика, С. Дутчак, О. Любіцевої, В. Кіфяк, А. Рогаченко, Ю. Кузьменко, Т. Тавкешевої, Н. Щитової, Т. Шеховцевої та ін.

Мета роботи – провести аналіз літературних даних і результатів очного анкетного опитування щодо мотивацій, очікувань і інтересів неорганізованих відпочиваючих на берегах водного об'єкту для подальшої розробки набору показників, за допомогою яких можна провести оцінювання локальних рекреаційних територій для розвитку на них малих рекреаційних об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Споживчі переваги рекреантів, що планують і здійснюють оздоровчий короткочасний відпочинок на березі водного об'єкта досліджувалися на підставі літературних даних і опитувальними методами.

На підставі досліджень [1-8] були зроблені наступні висновки:

- більшість відпочиваючих вважають обов'язковим наявність водного об'єкта поблизу місця відпочинку – 87 %. Респонденти зазначають: "Без води немає відпочинку", "Вода заспокоює, розслаблює", "Люблю купатися", "Люблю насолоджуватися тишею, самотою, красивими пейзажами, дикою природою";

• сезоном року, якому найбільш віддається перевага, є літо – для 87,2 % рекреантів воно є улюбленим часом відпочинку;

• піки бажаної тривалості поїздки припадають: на 3 дні (12,1 %); на 5 днів (12,7 %), 7 днів (17,9 %), 10 днів (12,5 %) і 14 днів (19,6 %);

• території викликають найбільший інтерес в тому випадку, коли ландшафт поєднує такі елементи як гори, пагорби, ліс, водні простори. При відсутності на території такого елемента ландшафту як ліс, зацікавлення відпочивальників до цього місця знижується.

У рамках даної роботи також досліджувалися мотивація, очікування і інтереси неорганізованих відпочиваючих на узбережжі р. С. Донець в літній період 2013-2014 рр. Основою ресурсного потенціалу досліджуваних рекреаційних систем є водний об'єкт і прилеглі до аквальної комплексу території, що формують морфологічну структуру систем і визначають структуру рекреаційних занять. Методом очного анкетного опитування проведено дослідження особливостей використання природно-ресурсного потенціалу, структури рекреаційних занять, часових переваг і очікувань в області перспектив розвитку стаціонарних організованих рекреаційних об'єктів. Дослідження проведене із застосуванням процедури простої випадкової вибірки. Загальна кількість опитаних склала 117 чоловік: 52 чол. в 2013 р. і 65 чол. в 2014 р. Відмінності в обсязі вибірки обумовлені диференціацією рекреаційної ємності і масштабами потоків рекреантів досліджуваних територій.

Анкетний опитувальний лист включав кілька груп питань. У першу групу входили питання про територіальні переваги, структуру та тривалість рекреаційних занять самодіяльних відпочиваючих. У другій групі питань пропонувалося дати оцінку бажаних характеристик природно-ресурсного потенціалу території. До них належали такі критерії, як переваги в якісних характеристиках пляжної території, зон мілководдя і прилеглих до пляжу рослинних угруповань, глибинних і швидкісних характеристиках водного об'єкта; екологічний стан території, пейзажна привабливість та ін. Третя група питань була присвячена оцінці впливу таких критеріїв, як віддаленість рекреаційної території від місця постійного проживання респондента і населених пунктів, розташованих в безпосередній близькості, транспортна доступність, забезпеченість питною водою та базовими потребами людини (душ, туалет).

При обробці результатів анкетування було виявлено, що 50,3 % відпочиваючих виїжджають на відпочинок на 3 дні (з двома ночівлями), переважно у вихідні та

святкові дні, 20,1 % рекреантів залишаються на відпочинку 5-7 днів, 11 % – на одноденний відпочинок, інші – на 7 і більше днів. При цьому 61,4 % відпочиваючих воліли б відпочинок більшої тривалості в стаціонарних організованих кемпінгах або туристичних базах, що свідчить про недостатній розвиток таких об'єктів на прибережних територіях р. С. Донець.

Розбіжності в результатах дослідження літературних даних і анкетування можна пояснити тим, що при обробці літературних даних використовувалися відомості, надані відпочиваючими не тільки річкових узбереж, але і морських, куди зазвичай виїжджають на більш тривалий період.

Для вивчення рекреаційного попиту, у відпочиваючих, які виїжджають на 1-3 дні, тобто у 61,3 % опитаних респондентів, виявлялася частота виїздів неорганізованим чином на відпочинок. Результати анкетування показали, що з опитаних респондентів у літній період виїжджають: 1 раз – 37,8 %; до 5 разів – 31,7 %; 5-7 разів – 23,2 %; практично кожні вихідні дні та свята – 7,3 %.

Таким чином, існує достатній рекреаційний попит для розвитку організованих стаціонарних малих рекреаційних об'єктів.

Аналіз результатів анкетування виявив кілька основних факторів при виборі місць відпочинку неорганізованими рекреантами:

- можливість відпочинку безпосередньо в прибережній зоні і на акваторії – 91,3 %;
- наявність вільної території для облаштування табору під пологом рослинності – 84,6 %;
- високі естетичні властивості ландшафту – 75,7 %;
- ступінь збереження природних ландшафтів – 54,6 %;
- висока якість пляжної зони (піщаний пляж, дно на мілководді, незамуленого) – 73,9 %;
- наявність лісових масивів для здійснення прогулянок, збору ягід та грибів – 17,7 %;
- можливість риболовлі – 12,4 %;
- гарний екологічний стан – 68,3 %;
- комфортність погодних умов – 67,8 %;
- віддаленість від місця постійного проживання в межах 1-1,5 годин доступності на легковому транспорті – 62,7 %;
- віддаленість від місця постійного проживання в межах 1,5-2,5 годин доступності на громадському транспорті – 20,3 %.

Основні критерії, за якими рекреанти вибирають місце відпочинку, представлені на рис. 1.

Рис. 1. Характеристика основних переваг рекреантів при виборі території для відпочинку

На підставі аналізу літературних джерел і результатів проведеного очного анкетного опитування визначені особливості використання природно-ресурсного потенціалу, структури рекреаційних занять, тимчасових переваг і очікувань в області перспектив розвитку стаціонарних організованих рекреаційних об'єктів для короткочасного літнього відпочинку. В результаті дослідження сформовано 3 групи якісних критеріїв оцінки локальних ПРТ: природно-ресурсні критерії, екологічні критерії та соціально-господарські критерії. Перші дві групи – це блага, які надають нам екосистеми в процесі їх функціонування, група соціально-господарських критеріїв хоча і не є безпосередньо пов'язаною з природними системами, але вибір для відпочинку тих чи інших територій здійснюється також з урахуванням і цих критеріїв. Групи критеріїв оцінки трансформовані у властивості природного і техногенного комплексу і визначена їх приналежність до типу послуг, надаваних рекреаційною територією.

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. На даний час існує рекреаційний попит на літній короткочасний відпочинок на базі стаціонарних малих об'єктів, на берегах р. С. Донець

2. Визначення переваг рекреантів щодо природних та господарських умов проведення відпочинку доцільно проводити на підставі прямого опитування відпочиваючих.

3. Розроблені оціночні критеріїв служать основою для подальшого визначення наборів кількісних показників

природно-ресурсних і соціально – господарських властивостей локальних рекреаційних територій і обчислення оціночного рангу обраних територій.

Список використаних джерел

1. Биркович В. І. Сіпський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. – № 1 (6), 2008. – С. 138–143.

2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / В. Кифяк. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_10.htm

3. Кузьменко Ю. Туризм: екологічний, зелений или сільський? [Електронний ресурс] / Ю. Кузьменко. – Режим доступу: <http://www.ruraltourism.com.ua>.

4. Перспективи розвитку туризму в Автономній Республіці Крим. Часть 1. Исследование туристов Украины. /Отчет "Research and Branding Group Co" // ПРООН, Совет по человеческой безопасности при Председателе Верховного Совета АРК, 2013 г. – 57 с.

5. Рогаченко А.С. Анализ деятельности санаторно-курортного комплекса АР Крым и перспективы его развития/ А.С. Рогаченко, А.И. Карлова // Культура народов Причерноморья. – №220, 2012. – С.90-93.

6. Тавкешева Т. Х. Маркетинговое исследование потребительских предпочтений на региональном рынке туристско-рекреационных услуг (на примере Кабардино-Балкарской республики) [Електронний ресурс] / Т.Х. Тавкешева, А.Х. Каранашев // ФЭН-Наука – № 7, 2012. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n>

7. Щитова Н. А. География образа жизни: теория и практика регионального исследования: Дис.... д-ра геогр. наук: 25.00.24 / Щитова Наталья Александровна. – Москва, 2005. – 334 с.

8. Krippendorf, J. Die Landschaftsfresser – Tourismus und Erholungslandschaft: Verderben oder Segen. Bern, 1975.

Надійшла до редколегії 21.10.14

С. Анисимов, асп.

НИУ "Украинский научно-исследовательский институт экологических проблем", Харьков, Украина

АНАЛИЗ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ РЕКРЕАНТОВ ОТНОСИТЕЛЬНО ИХ КРАТКОВРЕМЕННОГО ЛЕТНЕГО ОТДЫХА

Проведен анализ структуры спроса на рекреационные услуги по литературным материалам. Исследованы мотивации, ожидания и интересы неорганизованных отдыхающих на основании проведенного очного анкетного опроса рекреантов на побережье р. С. Донец в летний период 2013-2014 гг. Определены территориальные предпочтения, структура и продолжительность рекреационных занятий, получена характеристика желаемых показателей природно-ресурсного потенциала территории и хозяйственной инфраструктуры.

Ключевые слова: рекреационные услуги, анкетный опрос, территориальные предпочтения рекреантов, структура и продолжительность рекреационных занятий

S. Anisimov, postgraduate

Research establishment "Ukrainian Scientific Research Institute of Ecological Problems", Kharkiv, Ukraine

ANALYSIS OF CONSUMER PREFERENCES OF HOLIDAYMAKERS ON THEIR SHORT SUMMER HOLIDAYS

Analysis of demand for recreational services carried out on the basis of the literature data and the results of a questionnaire survey. Motivations, expectations and interests of unorganized tourists on the coast of the S. Donets River in the summer of 2013-2014 was studied. Territorial preferences, the structure and the length of recreational activities have been identified. The characteristics of desirable indicators of natural-resource potential of the territory and economic infrastructure has been received.

Keywords: recreational services, questionnaire survey, territorial preferences of holidaymakers, structure and duration of the recreational activities.